

Mellan torn och grytbotten

Nu, när vi sakta men säkert närmar oss årets sista sjättedel, börjar det kännas som om naturåret håller på att ta slut. Detta är dock en villfarelse och även om flyttfåglarna har begivit sig av och blommorna blommat ut, finns det ändå mycket att se och göra.

Om inte annat kan man planera för nästa år och ett bra sätt att göra detta på, är att besöka potentiella platser under den här årstiden.

Ralf Carlsson

NATURLIGTVIS

JÄTTEGRYTAN Karl-Erik Smulter konstaterar att grytan är ungefär 160 cm djup.

Det viktiga är bara att man håller sig i gång, får lite motion och ljus på näthinnan för man mår så mycket bättre i vintermörkret då. Runt om på Åland finns ett ganska stort antal utsiktstorn med varierande utsikt och andra sevärdheter, och den här årstiden kan det vara lämpligt att besöka dem för att få en första överblick av sevärdheterna.

Ett utsiktstorn, som ligger väldigt centralt är det på Bergö i Finström. Vägen dit är välskyldad och strax innan man kommer in i själva byn, tar man en sidoväg åt vänster och efter en stund en kort vandring på ca 800 meter innan man står vid tornet.

Utsikten från tornet är fin. Förutom byn, som ligger öster om tornet, ser man långt västerut mot Hammarland och delvis Eckerö, via många barrskogs-horisonter, som är speciellt påtagliga strax före solnedgången.

Mot nordost ser man ända bort mot Pettböle och vindkraftverken men den bästa utsikten har man mer eller mindre rakt norrut där Snäckö och Pantsarnäs breder ut sig med Gunnarsklint nästan rakt norrut. Söderut är utsikten i ärlighetens namn inte särskilt bra.

Trots att man kunde förvänta sig en fin utsikt även ditåt genom att tornet i princip står på Bergös högsta punkt, Högberget (53,3 m ö.h.), räcker det inte riktigt till eftersom en nord-sydligt gående skogsdunde effektivt blockerar sikten åt det hållet.

Uppe i tornet inser man också hur uppsplittrat det åländska landskapet är. Sträckor som är korta fågelvägen ligger långt från varandra om man rör sig på vedertagna vägar.

Nu kanske man inte ska bedöma Bergö enbart utgående från utsikten från tornet utan där finns mycket mer att se.

Den del av ön som tornet är beläget på samt området norrut utgörs till stora delar av hållmarker med glesvuxen tallskog, vilket innebär fin utsikt över omgivningarna i allmänhet och om man tar sig längre norrut, en fin utsikt mot och över Pantsarnäs-fjärden och Klobbafjärden.

Jättegrytor är ju inte så väldigt vanliga på Åland, så den är klart sevärd.

Att ta sig norrut från utsiktstornet är kanske inte helt bekvämt eftersom berget slutar med en ganska brant förkastning mot Ryssdalen, utom på ett väldigt smalt avsnitt.

Om man dock väljer att gå ned för berget rakt norrut, får man en fin sevärdhet ca 400 meter från tornet – en jättegryta med en diameter på drygt en meter och ett djup på drygt 1,5 meter.

Förekomsten av en jättegryta tyder på att en smältvattensälva rann fram just där i slutet av istiden för cirka 10 000 år sedan.

Jättegrytor är ju inte så väldigt vanliga på Åland, så den är klart sevärd.

Jättegrytor bildas genom att luftbubblor exploderar i de våldsamma strömvirvlarna, en process, som kallas kavitation och som är känd för att snabbt "äta upp" felkonstruerade propellrar. När urholkningen av berget väl har kommit i gång, kanske stenar, som smältvattnet transporterar, faller ned i gropen och börjar rotera – en sista finslipning av grytan.

Glöm alltså bort det ni en gång lärde er om stenen som urholkar berget, det är kavitationen som utför grovjobbet. Dessutom är det värt att påpeka att bildningen av jättegrytor inte är ett istidsfenomen, utan denna process sker i dag i alla världens floder bara strömmen är tillräckligt stark.

Text och foto:
Ralf Carlsson
redaktion@nyan.ax

FIN UTSIKT Utsiktstornet på Bergö erbjuder fina vyer främst norrut.

FLERA HORISONTER Utsikten västerut, mot Hammarland, utgörs av flera öar/bergsryggar.

UTSIKTEN NORRUT Pantsarnäs med Gunnarsklint i bakgrunden. Avstånd fågelvägen cirka 3,3 km, med bil cirka 37 km – en följd av Ålands uppsplittrade landskap.